

Projecttitel	Wasserrobuste Städte
Volledige projecttitel	Waterrobuuste Steden
Naam van de lead partner	waterschap rijn en ijssel
Begin project	1-10-2018
Einde project	31-12-2021
Programmaprioriteit	Sociaal-culturele en territoriale cohesie van het programmagebied
Specifieke doelstelling	Vermindering van de barrièrewerking van de grens voor burgers en instituties
Strategisch Initiatief	Niet van toepassing
Projectnummer	202243
RPM	EUR
Datum elektronische indiening	

Samenvatting van het project

Samenvatting Duits

Der aktuelle Klimawandel betrifft die Städte in unserer Grenzregion sehr direkt. Sie werden zunehmend mit Überschwemmungen, Wasserknappheit, schlechter Wasserqualität und Hitzestress konfrontiert. Extreme Niederschläge traten 2010 (Achterhoek-Borken), 2014 (Münster) und 2017 (Rijssen-Twente) auf. Der sehr heiße und trockene Sommer 2018 ist wieder ein eindringliches Beispiel. Diese Wetterextreme haben drastische wirtschaftliche und soziale Folgen für die Einwohner, Unternehmen und Nutzer der Städte und führen zu großen räumlichen Aufgaben für die Stadtverwaltung.

Die Anpassung an den Klimawandel ist eine der wichtigsten Herausforderungen für die Gemeinden und Städte in der Euregio in den kommenden Jahrzehnten. Die Städte Zutphen und Hengelo (Ov.), Bocholt und Münster sowie die Waterschappen Rijn en IJssel und Vechtstromen wollen diese Herausforderung gemeinsam angehen. Durch grenzüberschreitende Zusammenarbeit unterstützen sie sich dabei gegenseitig und nutzen die Stärken des jeweils anderen, um optimale Lösungen zu finden.

Die Partner werden mit dem "mehrstufigen Ansatz" arbeiten, der aus Folgendem besteht: 1] Vermeidung von Problemen 2] Eindämmung von Problemen, und 3] Eingreifen im Falle von auftretenden Problemen. In 3 Arbeitspaketen werden insgesamt 12 Maßnahmen entwickelt und (teilweise) umgesetzt. Dies geschieht paarweise, damit sich die Partner optimal unterstützen und voneinander lernen können. Darüber hinaus findet ein regelmäßiger gemeinsamer Wissensaustausch statt, nicht nur zwischen den Projektpartnern, sondern auch mit allen Gemeinden und Städten in der Euregio.

Die Erfahrungen, Kenntnisse und Einsichten aus dem Projekt werden in einem Leitfaden gebündelt, der für alle Gemeinden und Städte der Euregio gedacht ist und damit auch zur EUREGIO 2030 Strategie beiträgt.

Samenvatting Nederlands

De optredende klimaatverandering raakt de steden in onze grensregio heel direct. Zij hebben steeds vaker te maken met wateroverlast, watertekorten, een slechte waterkwaliteit en hittestress. Extreme neerslag was er in 2010 (Achterhoek-Borken), in 2014 (Münster) en in 2017 (Rijssen-Twente). De zeer warme en droge zomer van 2018 is opnieuw een indringend voorbeeld. Deze weersextremen hebben ingrijpende economische en sociale gevolgen voor de inwoners, bedrijven en gebruikers van de steden en het leidt tot grote ruimtelijke opgaven voor het stadsbestuur.

Aanpassing aan klimaatverandering is de komende decennia een van de belangrijkste uitdagingen voor de gemeenten en steden in de Euregio. De steden Zutphen en Hengelo (Ov.), Bocholt en Münster, en de waterschappen Rijn en IJssel en Vechtstromen, willen deze uitdaging samen oppakken. Door een grensoverschrijdende samenwerking gaan zij elkaar hierbij ondersteunen, waarbij gebruik wordt gemaakt van elkaars sterke punten om te komen tot optimale oplossingen.

De partners gaan werken volgens de 'meerlaagse benadering', die bestaat uit: 1] voorkomen van overlast, 2] beperken van overlast en 3] optreden bij overlast. In 3 werkpakketten worden in totaal 12 maatregelen ontwikkeld en (deels) uitgevoerd. Dit gebeurt in duo-schappen waardoor de partners elkaar optimaal kunnen ondersteunen en van elkaar kunnen leren. Daarnaast vindt een regelmatige, gezamenlijke kennisuitwisseling plaats, niet alleen tussen de projectpartners onderling, maar ook met alle gemeenten en steden in de Euregio.

De ervaring, kennis en inzichten uit het project worden gebundeld in een handleiding, die is bestemd voor alle gemeenten en steden in de Euregio en daarmee tevens bijdraagt aan de Strategie EUREGIO 2030.

Lead partner en zijn partners

Lead partner	
Naam organisatie	waterschap rijen en ijssel
ID	31.743
postadres	Liemersweg 2 7006GG Doetinchem Nederlande
Bezoekadres	Liemersweg 2 7006GG Doetinchem Nederlande
Tekenbevoegd contactpersoon	Name/Naam: Immink , Dhr. R. Tel: 0314-369710 E-Mail: r.immink@wrij.nl
Inhoudelijke contactpersoon	Name/Naam: Zandstra , Dhr. B. Tel: 0314-369739 E-Mail: b.zandstra@wrij.nl
Financieel contactpersoon	Name/Naam: Jongeneel , Dhr. J. Tel: 0314-369702 E-Mail: j.jongeneel@wrij.nl
NUTS3-Code	NL225
Rechtsvorm	Publiek
Partnertype	Overheidsinstelling
IBAN	NL68 NWAB 06367573 31
BIC	NWABNL2G
Recht op BTW-compensatie	Nee
Relevante activiteiten van de organisatie voor het project	
Ervaringen met EU-gesubsidieerde projecten	

Projectpartner	
Naam organisatie	Stadt Münster
ID	31.744
postadres	Stadthaus 3 48155 Münster Deutschland
Bezoekadres	Stadthaus 3 48155 Münster Deutschland
Inhoudelijke contactpersoon	Name/Naam: Reloe, Dhr. B. Tel: E-Mail: reloeb@stadt-muenster.de
NUTS3-Code	DEA33
Rechtsvorm	Publiek
Partnertype	Overheidsinstelling
IBAN	
BIC	
Recht op BTW-compensatie	Nee
Relevante activiteiten van de organisatie voor het project	
Ervaringen met EU-gesubsidieerde projecten	

Projectpartner	
Naam organisatie	Stadt Bocholt
ID	31.745
postadres	Berliner Platz 1 46395 Bocholt Deutschland
Bezoekadres	Berliner Platz 1 46395 Bocholt Deutschland
Inhoudelijke contactpersoon	Name/Naam: Welberg , Dhr. H. Tel: E-Mail: heinz.welberg@esb.bocholt.de
NUTS3-Code	DEA34
Rechtsvorm	Publiek
Partnertype	Overheidsinstelling
IBAN	
BIC	
Recht op BTW-compensatie	Nee
Relevante activiteiten van de organisatie voor het project	
Ervaringen met EU-gesubsidieerde projecten	

Projectpartner	
Naam organisatie	Gemeente Hengelo
ID	31.746
postadres	Burgermeester Jansenplein 1 7551EC Hengelo Niederlande
Bezoekadres	Burgermeester Jansenplein 1 7551EC Hengelo Niederlande
Inhoudelijke contactpersoon	Name/Naam: Heukels , Dhr. R. Tel: E-Mail: r.heukels@hengelo.nl
NUTS3-Code	NL213
Rechtsvorm	Publiek
Partnertype	Overheidsinstelling
IBAN	
BIC	
Recht op BTW-compensatie	Ja
Relevante activiteiten van de organisatie voor het project	
Ervaringen met EU-gesubsidieerde projecten	

Projectpartner	
Naam organisatie	Gemeente Zutphen
ID	31.747
postadres	's Gravenhof 2 7201DN Zutphen Niederlande
Bezoekadres	's Gravenhof 2 7201DN Zutphen Niederlande
Inhoudelijke contactpersoon	Name/Naam: Poel, Mevr. L. van der Tel: E-Mail: l.vanderpoel@zutphen.nl
NUTS3-Code	NL225
Rechtsvorm	Publiek
Partnertype	Overheidsinstelling
IBAN	
BIC	
Recht op BTW-compensatie	Nee
Relevante activiteiten van de organisatie voor het project	
Ervaringen met EU-gesubsidieerde projecten	

Projektpartner	
Naam organisatie	Waterschap Vechtstromen
ID	31.748
postadres	Kooikersweg 1 7609PZ Almelo Niederlande
Bezoekadres	Kooikersweg 1 7609PZ Almelo Niederlande
Inhoudelijke contactpersoon	Name/Naam: Koopman , Mevr. B. Tel: 088 2203 186 E-Mail: b.koopman@vechtstromen.nl
NUTS3-Code	NL213
Rechtsvorm	Publiek
Partnertype	Overheidsinstelling
IBAN	NL66 NWAB 0636 7560 09
BIC	NWABNL2G
Recht op BTW-compensatie	Nee
Relevante activiteiten van de organisatie voor het project	
Ervaringen met EU-gesubsidieerde projecten	

II Projectbeschrijving

II.1 Projectdoelstellingen en outputs

Specifieke doelstelling

Vermindering van de barrièrewerking van de grens voor burgers en instituties

Resultaatindicator

Perceptie van de Duits-Nederlandse grens als een barrière

Hoe draagt uw project bij aan het bereiken van deze doelstelling en aan de resultaatindicator?

De klimaatverandering wordt zowel in Nederland als in Duitsland op twee manieren benaderd. Enerzijds gebeurt dit door mitigatie (vermindering van uitstoot van broeikasgassen, met name kooldioxide (CO₂)), en anderzijds door adaptatie (aanpassing op weersextremen). In de grensregio zijn de laatste jaren contacten tussen Duitse en Nederlandse overheden ontstaan over de uitwerking van klimaatadaptatie. Dit heeft o.a. geleid tot een regionale Duits-NL workshop over klimaatadaptatie in Münster (sept. 2016) en een presentatie door Stadt Münster voor het algemeen bestuur van Waterschap Rijn en IJssel, over de overstromingen in die stad in 2014. Met ondersteuning van het grensoverschrijdend platform (GPRW) zijn vervolgens andere gemeenten in de grensregio betrokken, om te komen tot een gezamenlijk grensoverschrijdend project.

Het project vermindert de barrièrewerking van de grens doordat medewerkers en bestuurders van de deelnemende steden en instanties elkaar tijdens het project leren kennen en samen gaan optrekken. Ook wordt in elke stad een Duitse of NL projectpartner betrokken bij de sessies met de inwoners, bedrijven en instanties.

Concreet gaat het om de volgende samenwerking:

- Elke projectpartner zet de expertise van een andere projectpartner in bij de uitwerking en uitvoering van de eigen maatregelen. Concrete projecten en maatregelen worden dus in D-NL partnerschap uitgevoerd om maximaal van elkaar te leren.
- De projectpartners treffen elkaar regelmatig als groep om elkaar te helpen bij de uitwerking en uitvoering van de maatregelen. Dit gebeurt door middel van workshops, veldbezoeken en themabesprekingen.
- Jaarlijks komt een klankbordgroep bijeen, bestaande uit directieleden en bestuursleden van de 6 partners, zodat ook op het bestuurlijk niveau een grensoverschrijdend netwerk ontstaat.
- Er wordt zowel tijdens, als aan het einde van het project een grensoverschrijdend symposium gehouden voor de 130 gemeenten en steden in de Euregio. Hierdoor wordt het netwerk van gemeentemedewerkers sterk vergroot, waardoor men met elkaar de kennis en ervaringen over klimaatadaptatie kan delen.

Door deze intensieve samenwerking ontstaat een groot gezamenlijk leereffect over de aanpak van klimaatverandering in stedelijke gebieden aan weerszijden van de grens. Ook zullen de verschillende communicatiemethoden met de bevolking en de verschillen in regels, voorschriften en wetten samen worden besproken op hun sterke en zwakke punten. Op de lange termijn kan dit niet alleen een impact hebben op de nationale projectpartners, maar ook op de nationale wet- en regelgeving.

Outputs van het project (indicatoren)

Aantal ondersteunde grensoverschrijdende samenwerkingstrajecten (doelwaarde): 4,00

Resultaten uit de werkpakketten 1, 2, 3 en 4

II.2 Werkpakketten

Werkpakket: Projectvoorbereiding

Looptijd: 1-1-2018 - 25-10-2018

Totale kosten (indicatief): € 15.000,00

Beschrijving:

De projectvoorbereiding vindt plaats in 2018, o.a. in vier gezamenlijke bijeenkomsten van de projectpartners en bestaat uit de volgende activiteiten:

- Opstellen concepten, kostenberekeningen en definitief projectplan
- Bespreken versies projectplan en aanlevering aan ROV
- Bespreken en verwerken reacties ROV
- Opstellen definitieve kostenberekeningen
- Definitieve goedkeuring en instemming tot deelname door projectpartners

Milestone

Beschrijving:

2018 - Definitief projectplan met financiële onderbouwing

2018 - Definitieve instemming tot deelname door de projectpartners

Gereed: 25-10-2018

Looptijd: 1-10-2018 - 31-12-2021

Totale kosten (indicatief): € 200.000,00

Beschrijving:

Projectmanagement door Waterschap Rijn en IJssel:

Het projectmanagement bestaat uit (tenminste) de volgende taken:

- Bewaken projectvoortgang en bilaterale afstemming met de projectpartners.
- Terugkoppeling projectvoortgang naar alle projectpartners en de klankbordgroep.
- Voeren van het projectsecretariaat en opstellen 2-jaarlijkse projectrapportages.
- Bijhouden en bewaken van de projectfinanciën en bilaterale afstemming met financiële medewerkers van de partners.
- Voeren overleg met de subsidiegever.
- Voeren overleg met de accountant.

Communicatie tijdens het project:

In de communicatie zal door middel van persberichten, webpagina, facebook en symposia aandacht worden besteed aan de maatregelen en resultaten. Concreet gaat het om:

- Aftrap: startbijeenkomst van het project, met persbericht.
- Webpagina: bestaande websites worden benut voor berichten over het project, zoals www.weetvanwater.nl, www.stadt-muenster.de/klima/klimaschutz-2050 en www.ruimtelijkeadaptatie.nl
- Facebook: voor interne berichten, bedoeld voor alle projectbetrokkenen, wordt een gezamenlijke facebook-pagina opgericht.
- Brochure: bij de start van het project verschijnt een brochure met de uitkomsten van het vergelijkend onderzoek en een presentatie van alle maatregelen
- Handleiding: aan het eind van het project worden alle kennis, inzichten en ervaringen gebundeld in een handleiding voor het klimaatbestendig maken van steden.
- Symposia: er worden 2 symposia georganiseerd in en voor de Euregio; zowel tijdens als na afloop van het project.

Milestone

Beschrijving:

2019 - startbijeenkomst, start-brochure, start Facebook

2020 - tussensymposium

2021 - eindsymposium

2022 - handleiding Waterrobuuste steden

Gereed: 31-12-2021

Looptijd: 1-11-2018 - 31-12-2021

Totale kosten (indicatief): € 100.000,00

Beschrijving:

De partners gaan in dit project op verschillende manieren samenwerken om te komen tot optimale maatregelen en resultaten. Hiervoor zijn de volgende activiteiten gepland.

1. Onderzoek : Vergelijkend onderzoek naar beginsituatie en beoogd resultaat project
2. Project samenwerking: Advisering en ondersteuning per maatregel
3. Plenaire samenwerking: Bijeenkomsten voor onderlinge raadgeving, leren en uitwisseling
4. Opstellen handleiding: Samenvoeging resultaten in een handleiding voor waterrobuuste steden
5. Symposia: Tussensymposium en eindsymposium voor de Euregio

1. Onderzoek bij start project

Bij de start van het project wordt een onderlinge vergelijking gemaakt van het huidige stedelijk beleid voor klimaatadaptatie in de 4 steden. Dit gebeurt door middel van een korte inventarisatie van beleidsdocumenten en enkele interviews. Het resultaat is een brochure die laat zien hoe de 4 steden tot nu toe omgaan met effecten van weersextremen in hun stad. Vervolgens geven wij aan hoe het project die aanpak zal kunnen versterken. Het resultaat is een startnota (brochure), waarmee wij ook een bredere doelgroep willen bereiken.

2. Samenwerking per maatregel

Bij de ontwikkeling en uitvoering van de maatregelen gaat elke projectpartner de expertise van een projectpartner inzetten. Dit leidt tot D-NL ondersteuning en advisering om maximaal van elkaar te leren. Dit is per maatregel uitgewerkt, bijvoorbeeld:

- Hengelo en Bocholt werken samen bij de herinrichting van ruimte bij de Elsbeek in Hengelo en de aanpak van de Sandbach e.o. in Bocholt.
- Münster en Zutphen werken samen bij de aanpak van de Münsterer Aa, en de aanpak van de historische Vispoortgracht in Zutphen.
- Waterschap Vechtstromen en Münster werken samen bij het totaalconcept voor de Münsterse Aa (binnenstad) en de ontwikkeling van de Elsbeek.
- Bocholt en Waterschap Rijn en IJssel werken samen aan de Bocholter Aa en de verbetering van de Vierakkerse Laak bij Zutphen.

3. Plenaire samenwerking

Tijdens de workshops, themabesprekingen en veldbezoeken die regelmatig worden gehouden, gaan de partners hun maatregelen samen bespreken en werken aan synergie.

Specifieke methoden, instrumenten of aanpak van participatie die één van de Duitse steden kiest kunnen mogelijk ook in een Nederlandse stad worden toegepast, en omgekeerd.

Voorbeelden hiervan zijn:

- De methode van participatie van inwoners, instellingen en bedrijven door de Nederlandse gemeenten.
- De software WaBiLa (waterbalans) die Münster benut voor het nieuwbouwgebied.
- De manier waarop in Zutphen de verbinding tussen watergangen binnen en buiten de stad wordt versterkt.
- De noodplannen van Münster en Bocholt voor crisisbeheersing na piekbuien.

Ook komt jaarlijks een klankbordgroep bijeen, bestaande uit directieleden en bestuursleden van de 6 partners, zodat ook op het bestuurlijk niveau een grensoverschrijdend netwerk ontstaat.

4. Handleiding Waterrobuuste steden

De partners treffen elkaar regelmatig om van elkaar te leren bij de ontwikkeling en uitvoering van de 12 maatregelen. De sterke punten uit de aanpak in Nederland en in Duitsland worden hierbij verzameld. Alle kennis en ervaring wordt aan het eind van het project gebundeld in een handleiding (Leitfaden) Waterrobuuste Steden,

bedoeld voor alle steden in de Euregio. De handleiding wordt zowel online als in 'hard copy' ter beschikking gesteld en verspreid via o.a. het netwerk van de EUREGIO.

5. Twee Euregio symposia

Er wordt zowel tijdens als aan het einde van het project een grensoverschrijdend symposium georganiseerd voor alle 130 gemeenten en steden in de Euregio. Hierdoor wordt het grensoverschrijdende netwerk van gemeentelijke medewerkers in de Euregio vergroot en kan men met elkaar de kennis en ervaringen over klimaatadaptatie delen.

De symposia worden georganiseerd samen met het grensoverschrijdend platform voor regionaal waterbeheer (GPRW), dat de afgelopen jaren al diverse succesvolle Duits-Nederlandse symposia heeft gehouden.

Milestone

Beschrijving:

2019 - Startnota / brochure

2019-2021 - Verslagen bilaterale samenwerking

2019-2021 - Verslagen plenaire bijeenkomsten

2020 - Verslag tussentijds symposium

2021 - Handleiding Waterrobuuste steden

2022 - Verslag eindsymposium

Gereed: 31-12-2021

Looptijd: 1-11-2018 - 31-12-2021

Totale kosten (indicatief): € 771.000,00

Beschrijving:

Door de klimaatverandering ontstaan er grotere weersextremen. Er kan meer neerslag gaan vallen in een korter tijdsbestek, maar ook langere periodes van droogte doen zich voor. Om de overlast die dit veroorzaakt aan te pakken werken wij in dit project volgens de 'meerlaagse benadering', bestaande uit 1) het voorkomen, 2) het beperken en 3) het optreden in geval van overlast.

In werkpakket 2 richten wij ons op het voorkomen van overlast. Hiervoor wordt in iedere stad een maatregel uitgevoerd. Deze zijn bedoeld om te onderzoeken wat wel of niet werkt voor een waterrobuuste stad, en hoe dit op een zo efficiënt mogelijke wijze kan worden gerealiseerd. Dit kan een stad en/of waterschap niet alleen. Daarom werkt elke partner hierin samen met een andere projectpartner. Deze samenwerking gaat verder dan alleen kennisuitwisseling, namelijk elkaars adviseurs raadplegen, job rotation, etc.

Hieronder wordt elke maatregel kort worden toegelicht. Voor deze maatregelen geldt dat zij deel uitmaken van een breder plan of programma van de betreffende stad of waterschap.

1. WVS en Bocholt-ESB: Herstel en bovengronds brengen Elsbeek
2. WRIJ en Bocholt-ESB: Aanpassen wateraanvoer Vierakkerse Laak
3. Zutphen en Münster: Waterberging historische vesting en aanpassing Vispoortgracht
4. Bocholt-ESB en WRIJ: Perspectief voor wateropvang langs de Bocholter Aa
5. Münster en WVS: Totaalconcept Münsterse Aa-binnenstad en beekherstel 'Am Zwinger'

1. Herstel en bovengronds brengen Elsbeek

De Elsbeek in het centrum van Hengelo wordt weer bovengronds gehaald. Dit als maatregel tegen wateroverlast en ter verbetering van de waterkwaliteit. Want op dit moment is er op die plek veel wateroverlast bij regen. Door de Elsbeek weer de ruimte te geven verwachten wij de stad waterrobuuster te kunnen inrichten en is het in de toekomst bestand tegen meer neerslag. De aanpassingen die wij gaan uitvoeren zijn: de beek bovengronds halen, aanpassing van de ruimte van de beek en de verbinding tussen de groene en blauwe inrichting versterken. Waterschap Vechtstromen werkt hierbij samen met de bewoners, woningbouwcorporatie Welbions, de gemeente Hengelo en als Duitse partner Stad Münster.

2. Aanpassen wateraanvoer Vierakkerse Laak

De wateraanvoer, doorstroming en waterkwaliteit van het watersysteem in de stad Zutphen kan worden verbeteren door de toevoer vanuit de Vierakkerse Laak te vergroten. Dit gebeurt door de loop en het profiel van de Vierakkerse Laak te verbeteren en door de waterverdeling bij stuw Warken bij te stellen zodat er meer water naar de Onderlaatse Laak stroomt. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de 'Toolbox wateroverlast en klimaatverandering, regio Achterhoek'.

Waterschap Rijn en IJssel werkt hierbij samen met de bewoners, gemeente Zutphen en als Duitse partner Stadt Bocholt.

3. Waterberging historische vesting en aanpassing Vispoortgracht

Aanpassingen van de Vispoortgracht in Zutphen kunnen bijdragen aan een betere wateropvang, waterkwaliteit, verkoeling en recreatie van dit stadsdeel. De Vispoortgracht is een relatief groot open water dat door aanpassing een betere functie krijgt in het binnenstedelijk grachtenstelsel. Door de aanwezigheid van een oude vestingmuur aan de gracht is er sprake van een historische locatie, waarvan wij de beleving willen versterken. De naastliggende overheidsgebouwen willen hun regenwater van het riool afkoppelen en naar de gracht leiden.

Gemeente Zutphen werkt hierbij samen met de bewoners, Waterschap Rijn en IJssel en als Duitse partner Stadt Münster.

4. Perspectief voor wateropvang langs de Bocholter Aa

Stadt Bocholt wil wateroverlast in de stad voorkomen door het uitvoeren van een vergelijkend onderzoek naar realiseren van wateropvangruimte, enerzijds bij de stuw Eisenhütte en anderzijds bij oude meanders langs de Bocholter Aa. Dit onderzoek moet duidelijk maken welke potentie beide locaties hebben voor de opvang van water bij extreme regen en welke waterkwaliteitsverbetering daardoor te bereiken is. Vanwege het gebrek aan ruimte in het binnenstedelijk gebied moeten retentiegebieden langs de Bocholter Aa ten westen van de stad worden gerealiseerd. Ook zorgt meer wateropvang aan de westkant van de stad voor vertraagde afvoer richting het aangrenzende Nederland, via de Aastrang.

Stadt Bocholt werkt hierbij samen met de bewoners en als Nederlandse partner Waterschap Rijn en IJssel.

5. Totaalconcept Münsterse Aa-binnenstad en beekherstel 'Am Zwinger'

Stadt Münster wil op basis van een totaalconcept voor de binnenstedelijke Aa aan de slag met de locatie 'Am Zwinger' om deze niet alleen ecologisch te verbeteren maar ook geschikt te maken voor het opvangen van klimaateffecten. Kenmerkend voor de huidige toestand van de Aa is de inrichting bestaande uit de betonnen vloer en de bakstenen oeverwanden. Dit leidt tot problemen zoals risico's op overstromingen, ecologische tekorten, slechte waterkwaliteit, lage afvoer in tijden van weinig neerslag, lage aantrekkelijkheid van het water in de stad. Door rekening te houden met de historische bebouwde omgeving, moet de stedelijke charme en de ontwikkeling van de Aa worden benadrukt en versterkt.

Stadt Münster werkt hierbij samen met de bewoners en als Nederlandse partner Waterschap Vechtstromen.

Milestone

Beschrijving:

WP 2.1:

2019 - communicatie met inwoners; start uitvoering aanpassingsplan

2020 - afronden uitvoering

2021 - Elsbeek deels bovengronds en aanpassing van de ruimte om de beek

WP 2.2:

2019 - communicatie met inwoners

2020 - aanpassingsplan gereed en start uitvoering

2021 - gewijzigd profiel Vierakkerse Laak

WP 2.3:

2019 - communicatie met inwoners

2020 - kanskaart voor historische vestingmuur en afkoppelplan.

2021 - start aanpassing oevers Vispoortgracht, zijde Houtwal, Zutphen

WP 2.4:

2019 - communicatie met inwoners

2020 - haalbaarheidsstudie wateropvangruimte Bocholter Aa

WP 2.5:

2019 - communicatie met inwoners

2020 - het totaalconcept Münsterse Aa

2021 - start herinrichting van het deelgebied 'Am Zwinger'

Gereed: 31-12-2021

Looptijd: 1-11-2018 - 31-12-2021

Totale kosten (indicatief): € 609.000,00

Beschrijving:

Door de klimaatverandering ontstaan er grotere weersextremen. Er kan meer neerslag gaan vallen in een korter tijdsbestek, maar ook langere periodes van droogte doen zich voor. Om de overlast die dit veroorzaakt aan te pakken werken wij in dit project volgens de 'meerlaagse benadering', bestaande uit 1) het voorkomen, 2) het beperken en 3) het optreden in geval van overlast.

In werkpakket 3 richten wij ons op het beperken van overlast. Hiervoor wordt in iedere stad een maatregel uitgevoerd. Deze zijn bedoeld om te onderzoeken wat wel of niet werkt voor een waterrobuuste stad, en hoe dit op een zo efficiënt mogelijke wijze kan worden gerealiseerd. Dit kan een stad en/of waterschap niet alleen. Daarom werkt elke partner hierin samen met een andere projectpartner. Deze samenwerking gaat verder dan alleen kennisuitwisseling, namelijk elkaars adviseurs raadplegen, job rotation, etc.

Hieronder wordt elke maatregel kort worden toegelicht. Voor deze maatregelen geldt dat zij deel uitmaken van een breder plan of programma van de betreffende stad of waterschap.

1. Hengelo en Bocholt-ESB: Afkoppelen verhard oppervlak en herinrichting ruimte bij Elsbeek
2. WRIJ en Münster: Waterrobuuste wijken Zutphen
3. Bocholt- ESB en WVS: Herstel 'Sandbach' en omgeving textielmuseum
4. Bocholt-ESB en WRIJ: Waterbeheer treft landbouw voor een betere wateropvang
5. Münster en Hengelo: Integrale regenwateraanpak en toepassing bij 'Südlich Hiltruper Straße'

1. Afkoppelen verhard oppervlak en herinrichting ruimte bij Elsbeek

Gemeente Hengelo wil verhard oppervlak langs de Elsbeek afkoppelen van de riolering. Het gaat zowel om het dak van een kantoorpand van woningbouwcorporatie Welbions, een grote parkeerplaats, als om daken van aangrenzende woningen. Het afgekoppelde hemelwater wordt vertraagd afgevoerd naar de Elsbeek door middel van een waterbuffering onder de verharding van de parkeerplaats. Anderzijds gaan we aanwonende burgers stimuleren om de daken van hun woningen af te koppelen en hun tuintjes te ontstenen. Ook gaan wij een middelbare school uit het naburige 'schooleiland' bij dit project betrekken. De corporatie Welbions draagt zelf de kosten voor aanpassing van het kantoorpand en van de parkeerplaats.

De gemeente Hengelo werkt hierbij samen met de bewoners, Waterschap Vechtstromen, met Welbions en als Duitse partner Stadt Bocholt.

2. Waterrobuuste wijken Zutphen

Waterschap Rijn en IJssel wil per wijk nagaan wat een lange termijn perspectief is voor een veerkrachtige waterhuishouding. Daarbij moet duidelijk worden wat de totale watervraag is van de stad Zutphen als geheel en per wijk (totaal 8 wijken) om problemen van watertekort en waterkwaliteit te voorkomen. Vanuit een totaaloverzicht kan geprioriteerd worden qua waterverdeling. Vervolgens gaan wij in één wijk in samenspraak met bewoners en aanwezige bedrijven en instellingen aan de slag met het uitvoeren van maatregelen.

Het waterschap werkt hierbij samen met de bewoners, gemeente Zutphen en als Duitse partner Stadt Münster.

3. Herstel Sandbach en omgeving textielmuseum

Stadt Bocholt wil meer opvangruimte voor water realiseren in het stadsdeel bij het textielmuseum. Dit wordt bereikt door aanleg van een retentiegebied, in combinatie met een betere ruimtelijke kwaliteit van de stedelijke omgeving van Sandbach. Aangezien het aansluiten van een oude tak van Bocholter Aa in het ontwikkelingsplan "Weberinsel" (oude stadscentrum) in het recente verleden niet is gelukt, zal in dit project de ervaring van de Nederlandse partners worden gebruikt om het draagvlak voor de maatregel binnen de bevolking te vergroten. De deelname van een school ('Overbergschule') is voor deze locatie een interessante optie.

Stadt Bocholt werkt hierbij samen met de bewoners en als Nederlandse partner Waterschap Vechtstromen.

4. Waterbeheer treft landbouw voor een betere wateropvang

Stadt Bocholt wil met de agrariërs die wonen langs de zuidelijke Bocholter Aa een dialoog aangaan, naar aanleiding van recente conflicten over overstromingen van landbouwgrond. Vanwege de hevige regenval in juni 2016 trad er aan de westzijde van de stad overstroming van landbouwgrond op. Agrariërs zien graag een snelle afvoer, maar dit is in tegenspraak met de huidige wettelijke vereisten ("retentie voorafgaand aan afvoer") en verschuift het probleem naar de onderliggende inwoners. Landbouw ziet zichzelf vaak als slachtoffer, maar niet als een deel van het probleem.

Stadt Bocholt werkt hierbij samen met de agrariërs en als Nederlandse partner Waterschap Rijn en IJssel.

5. Integrale regenwateraanpak en toepassing bij 'Südlich Hiltruper Straße'

Stadt Münster wil voor het nieuwbouwgebied 'Südlich Hiltruper Straße' passende maatregelen treffen voor de opvang van regenwater, op basis van de vroegere, natuurlijke situatie. Dit met gebruik van de software WaBila, waarmee geschikte systemen zoals groene daken, infiltratieputten, systemen voor het opvangen van regenwater, enz. voor een bepaald gebied geselecteerd kunnen worden. Daarnaast maken wij gebruik van de zogenaamde SWMM-software, waarmee de waterbalans van een gebied kan worden berekend. Verder wordt er gewerkt aan de acceptatie van regenwaterbeheersystemen bij burgers, die in de toekomst in het planproces zullen worden geïntegreerd.

Stadt Münster werkt hierbij samen met de inwoners en als Nederlandse partner gemeente Hengelo.

Milestone

Beschrijving:

WP 3.1:

2019 - communicatie met inwoners

2020 - betrekken van school

2021 - afkoppelen van kantoor woningcorporatie en parkeerplaats bij Elsbeek

WP 3.2:

2019 - communicatie met inwoners

2020 - rapport over de veerkrachtige waterinrichting per wijk in Zutphen

2021 - start met uitvoering van maatregelen in één wijk

WP 3.3:

2019 - onderzoek, communicatie met inwoners

2020 - betrekken van school, opstellen uitvoeringsplan

2021 - start uitvoering aanpassing van de Sandbach

WP 3.4:

2019 - start overlegronde met agrariërs Bocholt

2021 - overeenkomsten met agrariërs over toekomstige samenwerking.

WP 3.5:

2019 - toepassing software WaBiLa voor gebied 'Südlich Hiltruper Straße'.

2020 - communicatie met inwoners

2021 - opstellen drainageconcept voor dit gebied

Gereed: 31-12-2021

Looptijd: 1-11-2018 - 31-12-2021

Totale kosten (indicatief): € 80.000,00

Beschrijving:

Door de klimaatverandering ontstaan er grotere weersextremen. Er kan meer neerslag gaan vallen in een korter tijdsbestek, maar ook langere periodes van droogte doen zich voor. Om de overlast die dit veroorzaakt aan te pakken werken wij in dit project volgens de 'meerlaagse benadering', bestaande uit 1) het voorkomen, 2) het beperken en 3) het optreden in geval van overlast.

In werkpakket 4 richten wij ons op het optreden in geval van overlast. Hiervoor worden door de partners gezamenlijk twee maatregelen uitgevoerd. Deze zijn bedoeld om te onderzoeken wat wel of niet werkt voor een waterrobuuste stad, en hoe dit op een zo efficiënt mogelijke wijze kan worden gerealiseerd. Hieronder worden de maatregel kort toegelicht.

1. Beter communiceren en optreden in geval van een calamiteit

De projectpartners willen de 'Starkregen index' gebruiken voor communicatie met inwoners over (gevolgen van) extreme neerslag. Stadt Münster gaat in een nieuwe communicatieronde met inwoners van Münster over wateroverlast deze Index toepassen en tonen als voorbeeld aan de andere projectpartners. De extreme regenval van juli 2014 leidde tot extreme overstromingen in Münster. In de periode na juli 2014 zijn veel verbetermaatregelen doorgevoerd door de gemeente en is uitvoerig met burgers gecommuniceerd, o.a. met behulp van de 'Starkregen index'. Dit maakt een beter begrip van overstromingen en risicobeoordeling mogelijk en van het wel of niet optreden van de gemeente. De ervaringen met de communicatie worden door de gemeenten opgenomen in de bestaande noodplannen.

2. Oefening met crisismanagement in geval van extreme regenval

De projectpartners willen het noodplan gaan testen dat Bocholt heeft ontwikkeld voor het optreden bij een weersextreem met bijkomende wateroverlast. Dit noodplan is gemaakt in het netwerk van gemeentelijke en stedelijke rioleringsbedrijven vanuit het project IKT Gelsenkirchen. Om in een noodsituatie effectief te kunnen handelen, moeten procedures en scenario's van tevoren worden gedefinieerd en geoefend. Regelmatig moeten plaatselijke omstandigheden worden gecontroleerd en het noodplan daarop aangepast. Er zijn bijvoorbeeld veranderingen in de infrastructuur geweest of nieuwe gebouwen waarvoor bescherming nodig is. Het noodplan wordt getest in een gezamenlijke oefening. De ervaringen met de test worden opgenomen in een actiehandleiding.

Milestone

Beschrijving:

WP 4.1:

2020 - voorbereidingen en communicatie met inwoners

2021 - opstellen richtsnoer voor communicatie met de burgers over wateroverlast

WP 4.2:

2020 - voorbereidingen

2021 - oefening met uitvoeren van het noodplan.

Gereed: 31-12-2021

II.3 Indicatieve tijdsplanning van het project

Arbeitspaket	2018	2019	2020	2021
Projectvoorbereiding	Q1 Q2 Q3 Q4			
WP1: Grensoverschrijdende samenwerking		Q4 Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4
WP2: Voorkomen van overlast		Q4 Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4
WP3: Beperken van overlast		Q4 Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4
WP4: Optreden in geval van overlast		Q4 Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4
WP5: Projektmanagement en communicatie		Q4 Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4	Q1 Q2 Q3 Q4

II.4 Aanleiding en innovatief karakter van het project

Waarom is het project noodzakelijk in het licht van de huidige situatie in het programmagebied?

Het project is noodzakelijk omdat weersextremen in het recente verleden en in de komende jaren steeds vaker voorkomen, in de vorm van extreme regen en droogte, waardoor er overlast ontstaat in de steden in de Euregio. Voorbeelden van die overlast zijn overstromingen, hittestress en slechte waterkwaliteit (stank, blauwalg). In de afgelopen jaren hebben zich in het gebied van de projectpartners de volgende extremen voorgedaan:

- juni/juli 2010: extreme droogte grensgebied Achterhoek-Borken
- augustus 2010: extreme neerslag grensgebied Achterhoek-Borken
- december 2013: extreme neerslag Winterswijk
- juli 2014: extreme neerslag Münster
- juli 2015: hittestress grensgebied Achterhoek-Borken
- mei 2016: extreme neerslag Zutphen
- juni 2016: extreme neerslag stroomgebied IJssel-Bocholder Aa
- juli 2017: extreme neerslag Rijssen-Twente
- juli 2017: slechte waterkwaliteit door hitte/watertekort Zutphen (blauwalg/dode vissen)
- augustus 2017: wateroverlast Oldenzaal door hevige onweersbui

De zomer van 2018 toont opnieuw waar grote hitte en droogte toe kunnen leiden. In de hele Euregio zijn watergangen en beken drooggevallen, wat tot veel vissterfte leidt. In de dorpen en steden in het gebied van Waterschap Rijn is deze zomer op maar liefst 32 locaties blauwalg aangetroffen.

De weersextremen leiden tot hinder en schade voor burgers en bedrijven waardoor het leefklimaat verslechterd. Zeker in het geval van wateroverlast ontstaat er grote economische schade door kosten voor reparatie en herstel.

Beschrijft u het innovatieve karakter van het project. Wat is nieuw/innovatief aan het project? Welke veranderingen brengt het project teweeg?

De projectpartners werken aan maatregelen gericht op het realiseren van een waterrobuuste stad. De manier waarop zij dat doen verschilt, maar het doel is gelijk, namelijk het voorkomen of beperken van problemen die in hun steden ontstaan door extreme neerslag en extreme droogte of hitte. Het innovatieve aan het project is dat de partners hun maatregelen in het raamwerk van de 'meerlaagse benadering' plaatsen en daardoor meer onderlinge samenhang en synergie gaan realiseren. De meerlaagse aanpak is een methode voor klimaatadaptatie die voortvloeit uit het Nederlandse klimaatbeleid.

De theorie achter de meerlaagse benadering is dat overheden samen met maatschappelijk betrokkenen de klimaat effecten in hun stad in drie stappen aanpakken: 1] het voorkomen van overlast, 2] het beperken van overlast en 3] het optreden bij overlast. Doordat de partners hun maatregelen in dit raamwerk plaatsen en de uitwerking samen oppakken wordt de onderlinge samenhang en synergie versterkt.

Stap 1: Het voorkomen van overlast: Dit betreft het ruimtelijk aanpassen van alle watergangen in en om de stad om meer (regen)water op te kunnen vangen, meer stroming te houden, en het water beter te verbinden met de stedelijke ruimte en het buitengebied. Alle maatregelen uit werkpakket 2 worden uitgewerkt om overlast te voorkomen.

Stap 2: Het beperken van overlast: Overstromingen vinden niet alleen bij watergangen plaats, maar overal waar een piekbui valt. Daarom zijn overal in de stad aanpassingen van de ruimte nodig, waarbij rekening wordt gehouden met de bestaande gebruiksfuncties. Deze aanpassingen worden in het beleid op verschillende manieren benoemd, o.a. met de termen 'water sensitive urban design', klimaatactieve stad (KAS) en 'resilience' (veerkracht). In werkpakket 3 werken de partners aan het beperken van overlast.

Stap 3: Optreden bij overlast: Omdat extreme neerslag en droogte steeds vaker voorkomen en in de steden tot grote effecten kunnen leiden moeten het bestuur en de inwoners hierop steeds beter voorbereid zijn. Ingeval van overlast is een effectief en goed georganiseerd optreden van groot belang. In werkpakket 4 werken de partners aan het maken van goede noodplannen, het voorlichten van inwoners en het oefenen met calamiteitsituaties.

Door de intensieve samenwerking tussen steden en waterschappen onderling zal het zogeheten synergie effect optreden. De bevindingen van iedere stad worden gedeeld in de gezamenlijke bijeenkomsten met het hele consortium. Maar nog belangrijker is dat alle bevindingen - welke maatregel werkt wel/niet, hoe kun je dit het beste aanpakken, welke resultaten kun je verwachten - worden gebundeld in een handleiding en gedeeld binnen de Euregio. Zodat alle steden aan de slag kunnen met het waterrobuust inrichten van hun stad. Want de klimaatverandering kunnen we alleen aanpakken als we dit gezamenlijk doen.

II.5 Grensoverschrijdend karakter en meerwaarde van het project

Waarom wordt het project grensoverschrijdend uitgevoerd (en niet nationaal)?

De steden aan weerszijden van de grens ervaren dezelfde knelpunten en opgaven in het omgaan met weersextremen. De aanpak van deze problemen door de overheden in West-Münsterland en Oost-Nederland is vaak verschillend, door andere regelgeving, organisatievormen en methoden van aanpak. De grensoverschrijdende aanpak van dit project beoogt juist de sterke punten van de Nederlandse en van de Duitse aanpak bij elkaar te brengen, waardoor alle partijen hiervan kunnen profiteren. De landsgrens vormt hiervoor in de praktijk altijd een belemmering, die juist door dit project wordt opgeheven.

De Duitse gemeenten werken bijvoorbeeld meer vanuit een blauwdruk planning terwijl de Nederlandse gemeenten werken met een open planproces, waarbij vanaf het begin participatie van burgers en bedrijven wordt gestimuleerd. Ook heeft de ene stad andere ervaringen opgedaan met weersextremen dan de andere en is daardoor soms verder met het uitwerken van deeloplossingen. Dit geldt bijvoorbeeld voor Stadt Münster die naar aanleiding van de overstromingen van augustus 2014 verder is met de uitwerking van noodplannen dan de andere steden.

De partners zullen elkaar ondersteunen en adviseren bij de uitvoering van de maatregelen. Daarbij gaat het niet alleen om het delen van technisch-inhoudelijke kennis maar ook om de sociaal-maatschappelijke inbedding van de maatregelen. Er ontstaat een kruisbestuiving met als doel dat elke maatregel versterkt wordt door de inzet van andere projectpartners. Zo ontstaat een optimaal resultaat. Voorbeelden van wat wij van elkaar kunnen leren zijn:

- hoe je een stedelijke beek goed technisch en ruimtelijk inpast in zijn omgeving.
- hoe je de participatie van omliggende bewoners en bedrijven organiseert.
- hoe je samenwerkt tussen bestuurslagen en (ambtelijke) organisaties en dit formeel vastlegt.
- hoe je door afkoppelen van regenwater van het riool veel bewoners en gebruikers bij een goed waterbeheer in de stad kunt betrekken.
- hoe je effectief met burgers communiceert over het risico van wateroverlast in de stad, wat je dan als burger zelf kunt doen en wat je van de gemeente kunt verwachten.
- welke noodmaatregelen je kunt treffen in de stad en hoe je noodplannen kunt verbeteren nadat er een nieuwe calamiteit is geweest.

Alle ervaringen, kennis en inzichten zullen tijdens en aan het einde van het project worden gedeeld met de gemeenten en steden in de Euregio, zodat er in de grensregio breed van de resultaten van het project wordt geprofiteerd.

Hoe wordt de inhoudelijke, personele, organisatorische en financiële deelname van de partners vormgegeven?

Het project wordt uitgevoerd in een grensoverschrijdende projectstructuur, dit bestaat uit:

1. Een kernteam van de leadpartner Waterschap Rijn en IJssel:
 - voor het overkoepelende projectmanagement, het bewaken van de uitvoering van de werkpakketten, de communicatie over het project, rapportages en declaraties bij de subsidiegever.
 - voor de organisatie van de grensoverschrijdende samenwerking; de bijeenkomsten waar de partners elkaar ondersteunen en de advisering over de maatregelen.
2. Een groep projectdragers:
 - voor de inbreng van de elke organisatie in het project en voor de aanlevering van rapportage en declaraties bij het kernteam.
 - voor de bilaterale samenwerking met één of meer van de andere partners bij de ontwikkeling en uitvoering van de maatregelen.
3. Een groep projectleiders:
 - voor de uitvoering van de eigen maatregelen van de organisatie en deelname aan de bilaterale samenwerking.

Kernteam en projectdragers vormen samen het projectteam, dat driemaal per jaar de voortgang van het project monitort. Eenmaal per jaar is er overleg van een klankbordgroep van directieleden en/of bestuursleden van de 6 partners.

De projectpartners hebben hun eigen financiële bijdrage aan het project gereserveerd in de respectievelijke begrotingen.

II.6 Doelgroep(en) van het project

Op welke doelgroepen is het project gericht? Hoe worden deze doelgroepen bereikt?

Het project richt zich als eerste op de inwoners van de vier deelnemende steden. Bij de ontwikkeling van de maatregelen worden steeds de direct belanghebbenden en/of omwonenden van de gekozen locaties betrokken, door bijeenkomsten en keukentafel-gesprekken. Waar nuttig en mogelijk geldt dit ook voor belanghebbende bedrijven en instanties. Dit zijn bijvoorbeeld de woningcorporatie in Hengelo, de politie en rechtbank in Zutphen en het textielmuseum in Bocholt.

In Hengelo en in Bocholt willen wij een naburige school bij het project betrekken. In Bocholt gaat het om de 'Overbergschule', een school voor moeilijk-lerende kinderen die bij de ecologische inventarisatie van de Sandbach wordt betrokken. In Hengelo wordt een school voor voortgezet onderwijs uit het 'scholeneiland' benaderd. De gemeente Hengelo werkt vaker met één of meer van deze scholen samen, bovendien ligt deze buurt vlakbij de Elsbeek. Voor de maatregelen gericht op het optreden bij calamiteiten richten wij ons in principe op alle inwoners van de steden.

Ook de leden van de gemeenteraden en bestuurders van de waterschappen vormen een doelgroep, evenals de medewerkers (ambtenaren) van de partners die verantwoordelijk zijn voor stedelijk waterbeheer en ruimte. Daarnaast richt het project zich op medewerkers en bestuurders van andere steden in het Euregio-gebied, omdat wij met hen de opgedane kennis en ervaringen in dit project willen delen. Deze doelgroepen worden betrokken via het houden van projectpresentaties, deelname aan overleg en bijeenkomsten en aan de twee symposia.

II.7 Duurzaamheid van het project na afloop van de subsidieperiode

Hoe kunnen de projectactiviteiten en –resultaten en/of het ontstane grensoverschrijdende netwerk na de projectlooptijd verder worden benut? Hoe worden activiteiten voortgezet en gefinancierd? In hoeverre zijn de outputs en resultaten voor derden relevant en bruikbaar?

Een concreet eindresultaat van het project is een handleiding voor het klimaatbestendig maken van steden, vanuit de meerlaagse benadering. Hierin worden alle kennis en inzichten vanuit de deelnemende Duitse en Nederlandse steden gebundeld. Deze handleiding is bedoeld voor alle steden in de Euregio en zal actief worden gepromoot, o.a. tijdens het eindsymposium van het project en via het netwerk van de EUREGIO. De handleiding is bedoeld als werkinstrument voor managers en projectleiders bij de gemeenten. De resultaten van het project zullen ook via publicaties in vakbladen bekend worden gemaakt.

Alle maatregelen in de 4 steden zijn onderdeel zijn van eigen beleidsplannen, waarvan het de bedoeling is dat de uitvoering ook na afloop van het project doorgaat. Het gaat voor de projectpartners om de volgende plannen:

- het 'Uitvoeringsplan van aanpak Beken Hengelo, Waterschap Vechtstromen'.
- het gemeentelijk Rioleringsplan Hengelo 2018-2022
- de Algemene overeenkomst Klimaat Actieve Stad (KAS), tussen gemeente Hengelo en waterschap Vechtstromen
- 'Zutphen, een prettig klimaat', een samenwerkingsprogramma van Rijn en IJssel en gemeente Zutphen.
- het 'Entwicklungs-konzept Bocholter Aa' (Ingenieurbüro Lange).
- het 'Wohnbaulandprogramm' van de gemeente Münster.
- het 'Klimaanpassungskonzept der Stadt Münster' (2017).

Voor deze plannen is soms al financiering geregeld binnen de meerjarenbegroting van de gemeente, of moet deze nog worden georganiseerd door middel van externe subsidies. De maatregelen in het project zijn dus een (klein) onderdeel van een groter geheel. Ze zijn voor dit project gekozen vanwege hun belang voor de grensoverschrijdende samenwerking. Dit sluit ook aan bij de behoefte van Duitse en Nederlandse partners om in de grensoverschrijdende samenwerking niet alleen studies en onderzoeken te doen maar gezamenlijk toe te werken naar fysieke maatregelen.

De maatregelen in werkpakket 2 en 3 ('voorkomen van overlast' en 'beperken van overlast') betreffen bijvoorbeeld het ontwikkelen van ingrepen in een beek of stedelijke ruimte. De uitvoering hiervan volgt veelal in een volgende fase, met andere financiering. Het is niettemin heel relevant om concrete uitvoering in het project mee te nemen. Vragen en problemen die in deze fase ontstaan zijn voor de grensoverschrijdende samenwerking interessant en relevant. Dit betreft bijvoorbeeld de vraag hoe het afkoppelen van een gebouw van de riolering of de inrichting van een retentiegebied technisch en qua sociaal proces het beste uitgevoerd kan worden.

Door de meerjarige looptijd van de samenwerking ontstaat er een sterke verbinding tussen de 4 steden en de 2 waterschappen. Doordat de klimaatverandering in de steden ook in de toekomst voor uitdagingen zal zorgen, willen de partners na afloop van het project de samenwerking voortzetten. Een goede optie biedt het bestaande grensoverschrijdend platform regionaal waterbeheer (GPRW), waar een nieuwe werkgroep 'Stad en Klimaat' aan gekoppeld kan worden. Daarnaast past het project binnen het actuele initiatief in de grensregio om op 'Landesniveau' (NRW, Niedersachsen en NL) een bestuurlijke afspraak te maken over het omgaan met Klimaatverandering en elkaar daarbij te ondersteunen.

II.8 Synergie-effecten met andere strategieën en projecten

Welke bijdrage levert het project aan de EU2020-doelstellingen (slimme, duurzame en inclusieve groei) en aan andere nationale/regionale doelstellingen? (meer informatie hierover vindt u in het Samenwerkingsprogramma op de website www.deutschland-nederland.eu onder "downloads")

Dit project levert een directe bijdrage aan de duurzame ontwikkeling van de 4 steden, omdat de maatregelen gericht zijn op een goed leefklimaat en op het voorkomen van toekomstige schade (sociaal, gezondheid, economie). Een waterrobuuste stad biedt niet alleen een goed leefklimaat maar ook een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. Dit project levert aan dit vestigingsklimaat indirect een bijdrage en daarmee aan de economische groei.

Daarnaast past dit project binnen het Nederlandse klimaatbeleid (Deltaprogramma) en binnen het waterbeleid van Nordrhein-Westfalen ("Anpassungsstrategie"), waarvoor de slagzin geldt: "Das Unbeherrschbare vermeiden und das Unvermeidbare beherrschen".

Welke synergie-effecten zijn er te verwachten met andere (lopende of afgeronde) EU-gesubsidieerde activiteiten?

Dit project heeft naar inhoud en partnerschappen enige overlap met andere INTERREG-projecten. Waar nuttig en mogelijk zorgen wij voor een uitwisseling met deze projecten. Hieronder een weergave van de relevante projecten:

1) Living Vechte: Dit Va-project (2017-2020) richt zich op de ontwikkeling van het Duits-NL stroomgebied van de rivieren Dinkel-Vecht en betreft een samenwerking tussen lokale en regionale D en NL overheden, met leadpartner Waterschap Vechtstromen. In LIVING gaat het om de doelen hoogwaterbescherming, regionale economische ontwikkeling en milieubescherming. Er is naar de inhoud van de maatregelen en partnerschap (Ws Vechtstromen) enige overlap met ons project.

2) CATCH: Dit North Sea project (2017-2020) wordt uitgevoerd door zeven steden en regio's in Noord-Europa (leadpartner Waterschap Vechtstromen). Op basis van de 'water sensitive cities theory' wordt een beslissingsondersteunend instrument en een 'roadmap' ontwikkeld voor oplossingen gericht op omgaan met klimaatverandering. Met behulp van dit instrument voeren de 7 partners vervolgens een voorbeeld project in het eigen gebied uit. Het thema van CATCH heeft een overlap met ons thema 'Waterrobuuste steden' en deels in partnerschap (Ws Vechtstromen). De te ontwikkelen 'roadmap' is voor ons project interessant.

3) Berkeln: Dit Va-project (2018-2020) project richt zich uitsluitend op het D-NL stroomgebied van de rivier Berkel en is een initiatief van gemeenten/steden die aan de Berkel liggen. Doel is een structurele samenwerking tussen deze gemeenten/ steden, op diverse terreinen, waaronder toerisme. Dit project heeft enige overlap in de partnerschappen (Zutphen, Waterschap Rijn en IJssel) en naar stroomgebied (Berkel).

4) Stadtbild Pflege: In dit Va-project (2018-2020) staat het beheer van de openbare ruimte in steden centraal. Vragen die beantwoord worden zijn o.a.: Hoe moet de openbare ruimte in de toekomst worden beheerd, zodat mensen daar graag verblijven en zich veilig voelen? Hoe moeten wijken worden opgezet, ingericht en onderhouden? Hoe kan de burger een verantwoordelijke rol spelen? Dit project kan naar inhoud aanvullend werken op ons project, daar waar het gaat om aanpassing (herinrichting) van de openbare ruimte. De gemeente Hengelo (Ov.) is ook partner in 'Stadtbildpflege'.

Wordt in het project gebruik gemaakt van reeds bestaande kennis of ervaring (bijvoorbeeld uit voorgaande EU-gesubsidieerde activiteiten)? Zo ja, in welke vorm?

In het project wordt gebruik gemaakt van kennis en ervaring van de projectpartners, maar ook van andere instanties en overheden. Voorbeelden hiervan zijn:

- Gemeente Zutphen heeft in interactie met de inwoners een 'blauwboek' voor de stad ontwikkeld; hun ervaringen met participatie worden in de Duitse steden benut.
- Stadt Bocholt heeft een calamiteitenplan opgesteld voor wateroverlast, dat in dit project bij werkpakket 4 wordt gebruikt.
- Waterschap Rijn en IJssel heeft samen met de gemeenten in de Achterhoek in 2017 de 'toolbox wateroverlast en klimaatverandering' ontwikkeld, die voor de maatregelen in Zutphen zal worden gebruikt.
- Waterschap Vechtstromen heeft veel ervaring met de ontwikkeling van plannen voor een 'klimaatactieve stad' (KAS), die wordt ingezet bij de uitwerking van de maatregelen in Münster.
- Stadt Münster heeft ervaring in het gebruik van de 'Starkregen Index' in de communicatie met inwoners over hoogwaterrisico's, die in dit project wordt benut.
- Gemeente Hengelo heeft veel ervaring met het herinrichten van stedelijke watergangen, die voor de andere gemeenten van nut is.

Verder wordt landelijke en regionale kennis en ervaring gebruikt, o.a. uit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie, de nieuwe Omgevingsvisie 'Gaaf Gelderland' van Provincie Gelderland en het Regionaal Adaptatie Plan van Provincie Overijssel.

II.9

Effecten van het project op de horizontale doelstellingen

Gelijkheid van kansen en non-discriminatie: Neutraal

Neutraal.

Gelijkheid van mannen en vrouwen: Neutraal

Neutraal.

Milieu en duurzame ontwikkeling: Positieve effecten

Het project levert een directe bijdrage aan de duurzame ontwikkeling van de 4 steden, omdat de maatregelen gericht zijn op een goed leefklimaat en op het voorkomen van toekomstige schade (sociaal, gezondheid, economie). Daarnaast draagt het project bij aan beter functionerende beken in de 4 steden waardoor de ecologische kwaliteit omhoog gaat.

III Begroting en financieringsplan

III.1

Projectbegroting	
Geraamde subsidiabele projectkosten	
Personeelskosten	€ 519.640,00
Overige kosten	€ 1.240.360,00
(-) Inkomsten	
Totaal	€ 1.760.000,00

III.2A

Jährliche Verteilung/ Verdeling over de Jaren	
Totale subsidiabele kosten*	
2018	€ 15.000,00
2019	€ 620.000,00
2020	€ 595.000,00
2021	€ 530.000,00
Totaal:	€ 1.760.000,00

* De lead partner dient deze gegevens in overleg met het begeleidende regionale programmamanagement vast te stellen kort voor de besluitvorming over de aanvraag door de stuurgroep.

B)

Verdeling per partner en kostensoort					
Partner	Personeelskosten	Overige kosten	Subtotaal	Inkomsten	Totale kosten
waterschap rijen en ijssel	€ 250.000,00	€ 300.000,00	€ 550.000,00		€ 550.000,00
Stadt Münster	€ 94.640,00	€ 160.360,00	€ 255.000,00		€ 255.000,00
Stadt Bocholt	€ 50.000,00	€ 205.000,00	€ 255.000,00		€ 255.000,00
Gemeente Hengelo	€ 50.000,00	€ 200.000,00	€ 250.000,00		€ 250.000,00
Gemeente Zutphen	€ 25.000,00	€ 175.000,00	€ 200.000,00		€ 200.000,00
Waterschap Vechtstromen	€ 50.000,00	€ 200.000,00	€ 250.000,00		€ 250.000,00
Totaal	€ 519.640,00	€ 1.240.360,00	€ 1.760.000,00		€ 1.760.000,00

III.3

Voorgestelde financiering			
Financier	Privaat / Publiek	Totale financiering	%
Eigenbeitrag / Eigen bijdrage		€ 528.000,00	30,00 %
Waterschap Vechtstromen	Öffentlich / Publiek	€ 75.000,00	4,26 %
Gemeente Zutphen	Öffentlich / Publiek	€ 60.000,00	3,41 %
Gemeente Hengelo	Öffentlich / Publiek	€ 75.000,00	4,26 %
Stadt Bocholt	Öffentlich / Publiek	€ 76.500,00	4,35 %
Stadt Münster	Öffentlich / Publiek	€ 76.500,00	4,35 %
waterschap rijen en ijssel	Öffentlich / Publiek	€ 165.000,00	9,38 %
INTERREG-Finanzierung / INTERREG-financiering		€ 1.232.000,00	70,00 %
EFRE / EFRO	Öffentlich / Publiek	€ 880.000,00	50,00 %
MWIDE NRW	Öffentlich / Publiek	€ 176.000,00	10,00 %
Provincie Gelderland	Öffentlich / Publiek	€ 88.000,00	5,00 %
Provincie Overijssel	Öffentlich / Publiek	€ 88.000,00	5,00 %
Totaal		€ 1.760.000,00	100 %

Indicatieve begroting van de kosten per partner

1 waterschap rijn en ijssel	€ 550.000,00
Personeelskosten	€ 250.000,00
Grensoverschrijdende samenwerking (WP 1)	€ 70.000,00
Uitvoering maatregelen in Zutphen (WP 2,3)	€ 80.000,00
Projectmanagement en communicatie (WP 5)	€ 100.000,00
Overige kosten	€ 300.000,00
Grensoverschrijdende samenwerking (WP 1)	€ 30.000,00
Uitvoering maatregelen in Zutphen (WP 2,3)	€ 170.000,00
Projectmanagement en communicatie (WP 5)	€ 100.000,00
2 Stadt Münster	€ 255.000,00
Personeelskosten	€ 94.640,00
Uitvoering maatregelen in Münster (WP 2,3,4)	€ 94.640,00
Overige kosten	€ 160.360,00
Uitvoering maatregelen in Münster (WP 2,3,4)	€ 160.360,00
3 Stadt Bocholt	€ 255.000,00
Personeelskosten	€ 50.000,00
Uitvoering maatregelen in Bocholt (WP 2,3,4)	€ 50.000,00
Overige kosten	€ 205.000,00
Uitvoering maatregelen in Bocholt (WP 2,3,4)	€ 205.000,00
4 Gemeente Hengelo	€ 250.000,00
Personeelskosten	€ 50.000,00
Uitvoering maatregelen in Hengelo (WP 3)	€ 50.000,00
Overige kosten	€ 200.000,00
Uitvoering maatregelen in Hengelo (WP 3)	€ 200.000,00
5 Gemeente Zutphen	€ 200.000,00
Personeelskosten	€ 25.000,00
Uitvoering maatregelen in Zutphen (WP 2)	€ 25.000,00
Overige kosten	€ 175.000,00
Uitvoering maatregelen in Zutphen (WP 2)	€ 175.000,00
6 Waterschap Vechtstromen	€ 250.000,00
Personeelskosten	€ 50.000,00
Uitvoering maatregelen in Hengelo (WP 2)	€ 50.000,00
Overige kosten	€ 200.000,00
Uitvoering maatregelen in Hengelo (WP 2)	€ 200.000,00
Totaal:	€ 1.760.000,00